

Innføring i

POLITI- VITENSKAP

Paul Larsson • Helene O. I. Gundhus • Rolf Granér (red.)

2. UTGAVE

Innføring i politivitenskap

Paul Larsson, Helene O.I. Gundhus og Rolf Granér (red.)

Innføring i positivitenskap

CAPPELEN DAMM AKADEMISK

© CAPPELEN DAMM AS, Oslo, 2025

ISBN 978-82-02-83797-6

2. utgave, 1. opplag 2025

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Enhver bruk av hele eller deler av utgivelsen som input eller som treningskorpus i generative modeller som kan skape tekst, bilder, film, lyd eller annet innhold og uttrykk, er ikke tillatt uten særskilt avtale med rettighetshaverne.

Bruk av utgivelsens materiale i strid med lov eller avtale kan føre til inndragning, erstatningsansvar og straff i form av bøter eller fengsel.

Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen

Design og sats: Bøk Oslo AS

Trykk og innbinding: Livonia Print SIA, Latvia

Papiret i Cappelen Damms bøker er hentet fra bærekraftig skogsvirke. Ingen av forlagets produkter bidrar til avskoging eller forringelse av skog. Cappelen Damm arbeider for å redusere miljøbelastningen fra våre bøker så mye som mulig.

Les mer om Cappelen Damms miljøarbeid ved å scanne QR-koden:

www.cda.no

akademisk@cappelendamm.no

Forord

Behovet for en nordisk innføringsbok innen politivitenskap har vært tydelig en god stund. Politivitenskapen har fram til nå vært dominert av angloamerikansk forskning og innføringsverk, som Robert Reiners *The Politics of the Police*. Samtidig har den nordiske forskningen på feltet økt betydelig de siste tiårene. Mye av denne forskningen er av høy kvalitet og gir tidvis andre fremstillinger og perspektiver enn den angloamerikanske. Denne innføringsboken presenterer de viktigste bidragene fra den nordiske politiforskningen og drøfter samtidig de mest sentrale temaene og problemstillingene denne forskningen har aktualisert.

Politistudentene skal allerede i sin bachelorutdanning dekke en bred horisont av ulike fag og felter. Det understrekes at politiet i dag skal være kunnskapsstyrt og at yrkesutøvelsen skal bygge på evidens. Politiet er inne i en utvikling i retning av spesialisering og økt vektlegging av akademiske ferdigheter. Denne utviklingen vil ikke snu, selv om noen nok kan ønske det. Denne innføringsboken vil i så måte gi studentene et godt fundament for å få økt forståelse for både sin egen rolle og for å kunne tilegne seg forskningsmessig kunnskap av nytte for egen yrkesutøvelse.

Mye av boken har blitt til i tilknytning til fagmiljøene ved Politihøgskolen i Oslo og Polisutdanningen ved Linnéuniversitetet i Växjö. Arbeidet med boken har fått solid støtte fra ledelsen og fagmiljøene ved disse institusjonene.

Med dette er vi over i takkelisten, som i dette tilfellet er lang. For å sikre at boken skulle bli relevant for undervisningen på både bachelor- og videreutdanningene, dannet vi sammen med forfatter Birgitte Ellefsen ved Politihøgskolen en ressursgruppe i 2012, med deltakere fra ulike avdelinger. Stor takk til Brita Bjørkelo, Pål Frogner, Joshua Phelps, Elisabeth Myhre Lie og Vanja Sørli for arbeidet. Birgitte Ellefsen har vært helt sentral i den videre prosessen med lesning og formidling av manus til relevante fagpersoner, og vi takker for all innsats. Fra lesere av enkelte eller flere kapitler har vi fått verdifulle kommentarer og innspill. Stor takk til Ivar Fahsing,

Steinar Fredriksen, Camilla Giske, Geir Heivoll, Henning Kaiser Klatran, Mariann Stærkebye Leirvik, Heidi Mork Lomell, Jens Erik Paulsen, Trond Kyrre Simensen, Tatanya D. Valland og Geir Aas for konstruktive lesning og innspill på et eller flere kapitler. Annette Vestby har vært helt sentral i innspurten fra manus til bok.

Takk også til Betty Rohdin, utdanningssjef ved politiutdanningen ved Linnéuniversitetet i Växjö, og avdelingsleder Haavard Reksten ved Politihøgskolens forskningsavdeling, for støtte og tillit. Og takk til Knut V. Bergem i Cappelen Damm Akademisk. Knut tok sjansen og trodde på prosjektet fra første dag! Vi vil også takke Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening for reisestøtte i forbindelse med arbeidet med boken.

Paul Larsson Helene O. I. Gundhus Rolf Granér

Oslo og Växjö, juni 2014

Forord 2 utgave

Det har gått drøyt ti år siden innføringen av politivitenskap ble utgitt i 2014, og disse årene har vært begivenhetsrike for både politiet og politiforskningen, både nasjonalt og internasjonalt. Politivitenskapen har vokst fra å være en stygg andunge til å bli en disiplin som står på egne bein med egne tidsskrifter, ansatte forskere og forskningsmiljøer samt forskningskonferanser på nasjonalt og internasjonalt nivå. I dag anerkjennes det at politiets arbeid skal bygge på systematisk kunnskap, der forskningsmessige tilnærminger spiller en avgjørende rolle. Kunnskapsbasert politiarbeid har blitt et sentralt begrep (Winnæss 2023, Barstad og Glasø 2023, Ellefsen, Sørli og Egge 2021). Dette er fulgt opp i utdanningen av politiet ved Politihøgskolen, men også ved andre relevante institusjoner.

Det har skjedd mye i løpet av perioden. Den har vært preget av politireformer, økt vektlegging av politiets beredskap, digitalisering og vekst innen analyse og etterretning. Det har kommet til nye oppgaver innenfor internasjonalisering og migrasjonskontroll. Videre har vi sett en profesjonalisering av både etterforskning og ledelse samt endringer i hvordan politiet arbeider i praksis, for eksempel innen forebygging og mangfold.

Mye av politiforskningen er rettet mot konkret virksomhet, noe som har medført endringer i praksis og innføring av nye arbeidsmetoder. Forskningen på etterforskning og avhør er gode eksempler på dette. Innføringen av Etterretningsdoktrinen i 2014 og den etterfølgende læreboken i Etterretninganalyse, som kom ut i 2024, er også eksempler på denne utviklingen.

Perioden har vært preget av utredninger og rapporter som har tatt for seg ulike sider ved politiets virksomhet. Bevæpning av politiet har vært en gjenganger. Det har vært flere «rettsskandaler» hvor særlig politiets etterforskning har fått betydelig kritikk. Ulike aspekter ved politiets terrorhåndtering har også blitt tatt opp sammen med håndtering av psykisk syke som ofre eller gjerningspersoner. Politiets engasjement og metoder i reguleringen av narkotika har også vært gransket. Terroraksjonen 22. juli

og den påfølgende rapporten har medført økt kritisk offentlig oppmerksomhet rundt politiets virksomhet i Norge

Nyutgaven av innføringsboken har fire nyskrevne kapitler. Et om politihistorie, et om hvem politiet er, et om forskning på etterforskning, og et om politi og teknologi. De andre kapitlene har blitt oppdatert og noen er grundig revidert.

Både samfunn, politi og politikk har endret seg mye siden 2014. COVID-epidemien i 2020 – 2022 fikk gjennomgripende konsekvenser for samfunnet og politiet. Moderne samfunn er sårbare for pandemier. Den ustabile internasjonale situasjonen med krig og terror, sammen med utviklingen innen digitale teknologier og kunstig intelligens, medfører økt press på samfunnets sikkerhet. Frykten for kriminelle nettverk og «svenske tilstander» har fått vidtrekkende konsekvenser for deler av politiets virksomhet. Risikobildet har endret seg betraktelig på kort tid. Summen av dette har vært en dreining av politiets virksomhet og oppgaveløsning, noe som beskrives i bokens siste kapittel.

Som alltid vil politiets rolle i samfunnet ikke bare bli påvirket av forandringer i kriminalitetsbildet og politiets oppgaver, men i minst like stor grad av politikk, økonomi og samfunnsmessige forhold. Politikken er sentral fordi den bestemmer hvilke av politiets oppgaver som skal prioriteres, hvem som løser de ulike oppgavene, og hvordan jobben skal utføres - i minst like stor grad som politiets egne faglige vurderinger og valg.

Helene Gundhus og Paul Larsson har delt redaksjonsansvar for 2. utgave. I denne utgaven har flere bidratt med kommentarer, innspill og kritisk lesing, i tillegg til forfatterne selv. Vi vil særlig takke Ivar Fahsing, Geir Heivoll og Kristina Kepinska Jakobsen for deres grundige kommentarer til deler av manus. Og ikke minst, takk til alle forfatterne for deres store entusiasme og engasjement i revideringen av boken. Vi takker også Hjørdis Birgitte Ellefsen for ekstra gjennomlesning av korrektur, og Hanna Gjelsvik Berg for uvurderlig hjelp med litteraturlisten i siste innspurt. En stor takk går også til Knut V. Bergem i Cappelen Damm Akademisk for all oppfølging og støtte fram til siste slutt.

Paul Larsson Helene O.I. Gundhus Rolf Granér
Sør-Odal, Asker og Lund, juni 2025

Innhold

Forord	5
Forord 2 utgave	7
 Introduksjon	17
Bokens mål	17
Hva er politivitenskap?	20
Noen grunntemaer og en kort presentasjon av kapitlene	24
 Kapittel 1	
Politihistorie	35
<i>Av Hjørdis Birgitte Ellefsen</i>	
Perspektiver på politiets samfunnsoppdrag	36
Politi før politiet	38
Enevoldsstatens politi	40
Folkets eller regjeringens politi?	43
Kompromissløsningen – et samtykkebasert politi	47
Et spesialisert politi	50
Et profesjonalisert politi	52
Pending mellom konkurrerende verdier	55
Anbefalt litteratur	59
 Kapittel 2	
Kontroll av og i politiorganisasjonen	61
<i>Av Rolf Granér og Ola Kronkvist</i>	
Perspektiv på organisasjoner	61
Hva er oppgaven?	63
Hvordan skal oppgavene løses?	65
Formell og uformell organisasjon	66
Den formelle organisasjonen	69
Webers byråkratimodell	69
Byråkratiets begrensninger	70

Når midlene blir mål	70
Ulike former for byråkrati	72
Den formelle organisasjonens maktressurser	73
Maktutøvelse i politiet	75
Menneskebehandlernde organisasjoner og handlingsfrihet	76
Effektivitet og legitimitet	79
New Public Management – en moderne ledelsesstrategi, eller ...?	81
Styringslogikker i konflikt	83
Sammendrag	85
Anbefalt litteratur	87

Kapittel 3

Politiretten	88
---------------------------	----

– samfunnsbeskyttelse og rettssikkerhet

Av Tor-Geir Myhrer

Innledning	88
Politiets oppgaver	88
Norsk forankring, men skandinavisk relevans	90
Grunnkrav og grunnprinsipper for politiets oppgaveløsning	91
«Rule of law» og internasjonale menneskerettigheter	91
Grunnkravene	92
Grunnprinsippene	95
Legalitetsprinsippet	96
Nødvendighets- eller behovsprinsippet	99
Forholdsmessighetsprinsippet	102
Opportunitet og skjønn	104
Objektivitets- og saklighetsprinsippet	110
Offentlighets- og innsynsprinsippet	117
Avslutning	119

Kapittel 4

Hvem politiet er	122
-------------------------------	-----

Av Pål Winnæss, Sverre Flaatten og Håvard Helland

Innledning	122
Akademiseringen av politiet	124
Representativitet, mangfold og legitimitet	125
Kjønn	128
Sosial bakgrunn	133
Geografisk bakgrunn	139

Minoriteter i politiet	140
Avsluttende kommentarer: betydning av økt representativitet og akademisering?	142
Anbefalt litteratur.....	145

Kapittel 5

Selvstendige sheriffer eller lojale byråkrater	146
---	-----

– om patruljerende politis yrkeskultur

Av Rolf Granér

Tidligere forskning.....	146
Hva menes med yrkeskultur?	148
Perspektiv og tilnæringsmåte	150
Legalistisk kontra autonomt perspektiv	152
«Ordentlig politiarbeid» og «drittjobb»	153
Politiarbeid i praksis	154
Trøtte kontra sultne tilnæringsmåter.....	156
Tøffe kontra myke tilnæringsmåter.....	157
Praktisk-intellektuelle sammenliknet med mekanisk-intuitive tilnæringsmåter	158
Tilnæringsmåte sett i sammenheng med perspektiv	159
Ord eller handling?	160
Graden av engasjement	161
Risikoen for represalier	162
Kompletterer disse to perspektivene hverandre?	162
Anbefalt litteratur.....	164

Kapittel 6

Hva gjør politiet?	166
---------------------------------	-----

Av Lars Holmberg

Politiet patruljerer.....	167
Hva så med fotpatruljering?	169
Hot spots -patruljering.....	170
Mer politi, mindre kriminalitet?	171
Politiet kontrollerer	172
Politiet kategoriserer.....	174
Diskriminerer politiet?	176
Politiet sanksjonerer selektivt.....	177
Om diskriminering og politiarbeid	178
Politiet bruker makt.....	179

Politivold eller legitim maktbruk?	181
Bruk av skytevåpen	182
Politiet samarbeider	183
Nærpoliti i Norden	183
Politiet arbeider problemorientert	185
Politiet oppfyller mål	186
Utsiktede konsekvenser av mål- og resultatstyring	187
Politiet opptrer som politi	188
Objektiv eller subjektiv trygghet?	189
Gjør politiet en forskjell?	190
Anbefalt litteratur	192

Kapittel 7

Forebyggende politiarbeid	193
--	-----

– i spennet mellom kriminalitetskontroll og trygghet

Av Helene O.I. Gundhus

Et elastisk begrep	194
Rettshåndhevelse og avskrekking	196
Politirollen og straffens begrunnelser	198
Fra sentrum til periferi	201
Situasjoner skaper lovbrudd	203
Lokalorientert kriminalitetsforebygging	207
Lokalorientert politiarbeid	208
Nulltoleranse	209
Hot-spot policing	211
Politiets rolle i nærmiljøet	212
Livsløp og lovbrysterorienterte tiltak	214
Sosialforebygging som inkluderende	216
Tidlig intervensjon og samarbeid	218
Kunnskapsbasert tverrfaglig samarbeid	220
Forebyggingens sosiale verdi	222
Anbefalt litteratur	225

Kapittel 8

Politiavhøret	227
----------------------------	-----

Av Harriet Jakobsson Öhrn

Innledning	227
Konfronterende og manipulative avhørsmetoder	228
Utviklingen av en etterforskende avhørsmetodikk	230

Retts sikre avhør	232
Dominans i politiavhør	234
Problemer med avhørsutsagnenes pålitelighet	234
Å huske hendelsen	235
Muligheten til å fortelle	236
Viljen til å fortelle	238
Falske tilståelser	239
Metoder for etterforskende avhør	240
Åpent informasjonssøk	240
Den avhørtes upåvirkede fortelling	241
Det kognitive intervjuet	242
En kontaktskapende tilnærming	243
Hvordan kan man etablere og vedlikeholde kontakt?	244
Opplevelser av politiavhør	245
Analyse av politiavhør	245
Å takle løgner	247
Den norske taktikkmodellen	248
Ytterlige utfordringer	249
Rettigheter og avhørsprinsipper	250
Empati og objektivitet	251
Et helhetlig syn på politiavhøret	252
En avsluttende sammenfatning	252
Anbefalt litteratur	253

Kapittel 9

Etterforskning	255
-----------------------------	-----

– om politiets undersøkende virksomhet

Av Nadja Kirchhoff Hestehave

Hva er etterforskning?	256
Typer av etterforskning	260
Utvikling og profesjonalisering av etterforskningsfaget	262
Erfaring eller kunnskap?	263
Etterforskningsforskning	264
Etterforskning som produkt	266
Etterforskning som prosess	268
Etterforskere som performere	273
Etterforskning som samarbeid	275
Etterforskning som skjult aktivitet	276
Anbefalt litteratur	278

Kapittel 10**Det konfliktfylte politiarbeidet**..... 279*Av Liv Finstad*

Innledning	279
Hvordan skal politiets legitimitet bedømmes?	280
Politiets legitimitet	281
Begreper og årsaksforståelser	283
Råtne epler, råtne eplekasser eller råtne eplehager?	285
Fra strafferettslig til (også) økonomisk ansvarlighet	288
Kontroll av ulovlige og uønskede politihandlinger	289
Eksterne kontrollmekanismer og legitimitet	291
Politiet som lærende organisasjon	296
Politiets taushetskode som hinder for læring	299
Er løsningen evidensbasert politiarbeid?	302
Verdien av prosessrettferdighet	303
Forskningshull	306
Anbefalt litteratur	310

Kapittel 11**Polisiær virksomhet utenfor politiet**..... 312*Av Heidi Mork Lomell*

Introduksjon	312
Aktørene i den utvidede politifamilien	313
Den private sikkerhetsindustrien	315
Hvorfor vokser privat polisiær virksomhet?	316
Polisiær virksomhet som industri – og som forbruksvare	317
Privatiseringen av det offentlige og digitale rom	319
Ulike normgrunnlag, virkemidler, kontrollpraksis og konsekvenser	321
Normgrunnlag	321
Virkemidler	323
Kontrollpraksis	325
Grensekontroll	327
Konsekvenser	328
Den polisiære virksomhetens grenser	330
Anbefalt litteratur	332

Kapittel 12

Politi og teknologi..... 333

Av Jenny Maria Lundgaard og Nina Sunde

Hvordan forstå og utforske teknologier? 335

Formål og realiteter når politiet tar i bruk ny teknologi..... 337

DNA-sikring: betinget suksess og normative dilemmaer 338

Droner: problemløser og bråkmaker 339

Voldsalarm: materialisering av endret syn på vold 341

Teknologi muliggjør bestemte former for politiarbeid 342

Politiet møter utfordringer i den digitale virkeligheten..... 343

Cyberkriminalitet – gammel vin på nye flasker? 344

Lovbrytere med sterkere digitale krefter 344

Nye strategier og verktøy i kriminalitetsbekjempelsen 346

Teknologienes innvirkning på styring og kunnskapsproduksjon 349

Teknologi som styring 349

Teknologi former politiets kunnskap 352

Den komplekse relasjonen mellom politi og teknologi..... 355

Anbefalt litteratur..... 357

Kapittel 13

Fremtidens politi? 359

Av Helene O.I. Gundhus og Paul Larsson

Pers historie..... 360

Politimetoder i endring 363

Mot et mer usynlig og militarisert politi? 367

Politiet samarbeider om polisiær virksomhet 370

Globalisering og politiarbeid 375

Grensekontroll som kriminalitetsbekjempelse..... 377

Politirollen og kriminalpolitikken..... 382

Det omstridte politiet 385

Management og møtepolitiet 387

Avsluttende betraktninger 389

Anbefalt litteratur..... 390

Litteratur 392

Forfatterbiografier 436

Introduksjon

Av Helene O.I. Gundhus, Paul Larsson og Rolf Granér

Bokens mål

Denne bokens mål er å gi en innføring i de temaene, diskursene og problemstillingene som er mest sentrale innenfor forskningen i politivitenskap, med hovedvekt på nordisk¹ politiforskning. Politivitenskap er et bredt, flervitenskapelig felt som dekker forskning på polisiær virksomhet i og utenfor politiorganisasjonen. Hva vi sikter til med begrepet politivitenskap, vil bli utdypet senere i dette kapittelet.

De siste årene har omfanget av forskning på politi og polisiær virksomhet økt betydelig, både internasjonalt og i de nordiske landene. Høigårds (2005) bibliografi over nordisk politiforskning viser til 215 arbeider fra 1990-årene frem til 2004. Vallands oversikt fra 2011 viser til ikke mindre enn 172 vitenskapelige arbeider på feltet, i perioden 2004 til 2009. Siden den tid har politiforskningen vokst betydelig både i mengde og bredde, og det er i dag en rekke forskningsmiljøer som er sentrale i de nordiske landene. Det er derfor liten tvil om at nordisk politiforskning er over sin barndomsperiode, noe vi også viste i den første utgaven av denne antologien fra 2014. I 2014 kom også den første utgaven av Nordisk Politiforskning², som er en rik kilde til nordisk politiforskning med sine 21 publiserte nummer over 12 år. Til tross for det store volumet som finnes av forskning, er det imidlertid fortsatt store forskjeller mellom de nordiske landene, også med tanke på hvor godt ulike felter og temaer er dekket. Ordenspolitiets arbeid, forebygging og etterforskning (især avhør) er tema det har blitt forsket mye

1 Norden er en europeisk region som inkluderer Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, samt Færøyene, Grønland og Åland. I antologien bygger vi mest på skandinavisk forskning, med vekt på Norge, Sverige og Danmark, på grunn av språkfellesskapet. Dette innebærer at begrepet Skandinavia også anvendes som term.

2 I 2020 ble tittelen på tidsskriftet endret til Nordic Journal of Studies in Policing, og fra mai 2020 aksepterte tidsskriftet bare engelskspråklige artikler.

på, og studier av politiledelse, organisering, politirett, politi og teknologi og politihistorie har vokst.

Politiet er av de profesjonene som har bredest mandat i samfunnet. Det meste som omfatter opprettholdelse av ordnede samfunnsforhold, faller på et eller annet vis inn under politiet. Politirollen er altså ytterst kompleks.

Dette gjenspeiles også i forskningen, som ofte sliter med å avgrense hva politiet gjør (Bittner, 1970; Mawby, 2008, Bowling et al., 2019). Drøftingen rundt hva som er politiets sentrale rolle og oppgaver, har de seneste årene blitt behandlet i forbindelse med reformer i politiet (Lundgren og Larsson, 2018). Tendensen siden første utgave av antologien i 2014 er klar. Politioppgaver defineres i stadig større grad ut fra kriminalitet og beredskap, mens bistands- og hjelpeoppgaver ofte vies betydelig mindre oppmerksomhet. Kriminalitet defineres ofte på en relativt tradisjonell måte: Mobilitet, «proaktivitet» og sentralisering av politiet er løsningen (Dahl et al., 2022). Men kompleksiteten i politirollen betyr fortsatt at det er store forskjeller i hva som regnes som politioppgaver, alt etter om man arbeider i by eller bygd, om man er spesialist, etterforsker, leder, forebygger eller fyller andre funksjoner. Orden og sikkerhet i samfunnet håndteres i tillegg av en rekke forvaltnings- og kontrollorganer. I et historisk perspektiv har også hvem som gjør hva av polisiære oppgaver, variert betydelig. Det dynamiske ved politiets oppgaver gjør det derfor nødvendig å ikke bare avgrense forskningsfeltet til studier av politiet som profesjon.

Å dekke all forskning og alle temaer innen politiforskningen er hverken hensiktsmessig eller mulig i en introduksjonsbok. Denne boken gir en innføring i de temaene, de problemstillingene og den forskningen som fremstår som mest sentralt innenfor studiet av polisiær virksomhet. Kapitlene vil samlet gi en generell basiskunnskap om studier av politiet og polisiær virksomhet. Disse bidragene vil være nyttige for alle som ønsker å sette seg inn i forskning på politiet og orientere seg om hva som er sentral forskning på dette feltet, eller som selv vil forske på politiet og polisiær virksomhet. I så måte er dette en grunnbok som kan danne utgangspunkt for videre studier på feltet.

Et annet mål er å bringe politiutdanningen og politiet et skritt nærmere vitenskapelig forskning. Vi støtter Weisburd og Neyrouds (2011 s. 11) program: «Scientific research must become a natural part of police education, and police education must become based in science». Siden første utgave av boken har avstanden mellom forskningen og politiutdanningen blitt mindre. Rekruttering av sivile til ulike oppgaver i politiet har fortsatt. Men

politiet er fortsatt preget av en avstand mellom forskning og politipraksis. Situasjonen på dette området er noe ulik i de forskjellige nordiske landene.

Av de nordiske politietatene er det norsk politi som i størst grad har satset på å integrere forskning og politipraksis i utdanningen. De senere årene har dessuten kunnskapsstyrt politiinnsats og problemorientert politiarbeid bidratt til at forskningsbasert kunnskap i større grad vektlegges i sentrale styringsdokumenter, og i tildelingsbrevet fra Justisdepartementet 2025 er det for første gang lagt inn en styringsparameter hvor politiet skal rapportere om bruk av forskning i det forebyggende arbeidet:

Hvor kunnskapsbasert politiets kriminalitetsforebygging er, vurderes på grunnlag av en redegjørelse for hvordan politiet bruker forskning og annen etablert kunnskap om kriminalitetsforebygging. Redegjørelsen skal dekke PODs bruk og videreutvikling av kunnskapsgrunnlaget i styringen av politidistrikt og særorganer, og hvordan kunnskapsgrunnlaget brukes av politidistrikt og særorganer i valg mellom ulike tiltak. Redegjørelsen skal så langt som mulig bygge på målbare størrelser. POD skal ha dialog med JD om utforming av redegjørelsen. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2025 s. 9)

Selv om en i alle de nordiske landene sjelden bygger politiarbeid alene på vitenskapelig basert kunnskap eller evalueringer av hva som fungerer, har betydningen av forskning og akademisk kunnskap økt i takt med at flere sivile med akademisk kompetanse ansettes i politiet, og flere og flere politiansatte har bachelor- og/eller mastergrad. Uansett om forskning brukes direkte til å prioritere eller ta beslutninger, er politiforskning nyttig og har en egenverdi for politiet, selv om den ikke direkte endrer retningslinjer³ og praksis. Her kan man skille mellom ulike grader av påvirkning, fra en mer indirekte påvirkning av oppmerksomhet, kunnskap og forståelse til innflytelse på holdninger, persepsjon og ideer, og til slutt direkte bruk av forskning til praksis- og policyendringer.

Det pågår stadig en utveksling mellom mer indirekte begrepsmessige og direkte nytteorienterte måter å bruke forskning på (Nutley, Walter og Davies, 2007 s. 51). Har man for sterk tro på at forskning direkte skal endre politipraksis, via innføring av forskningsbaserte tiltak, kan man oppleve at høye forventninger ikke blir innfridd, og det overses at forskning har verdi for politiet selv om den ikke direkte kommer til uttrykk og kan måles. Man

3 Med retningslinjer referer vi her til retningslinjer for å oppnå bestemte mål i offentlige og private sammenhenger.

må heller ikke undervurdere betydningen av den praktiske kunnskapen som videreformidles i politiet (Gundhus, 2017). Viktige deler av politiets virksomhet er og vil alltid være praksisnær.

Spørsmålet om akademiseringen av politiet har vært omstridt, både innad i politiet⁴, men også på et mer overordnet politisk plan. En sterkere vektlegging av akademiske ferdigheter og kunnskap har i flere tilfeller blitt fremstilt som en trussel mot et mer praktisk orientert politi. Striden har vært særlig sterk i Danmark og Sverige, hvor man i Danmark etter få år avviklet sin master i politivirksomhet, mens man i Sverige ikke har innført noen slik utdanning. Debatten griper også inn i profesjonskamper innad i etaten, særlig mellom jurister og politiutdannede. Det har vært bekymring for om det at politistudentene kommer fra velutdannede lag av befolkningen, har gjort at studentene ikke er godt nok fysisk rustet og mindre interessert i operativt politiarbeid (Larsson, 2010a). Som vi skal se i kapittelet om hvem studentene er, viser empirisk forskning at politistudentene verdsetter høyest det mer operative og dramatiske politiarbeidet, og karriereplanene går i retning av patruljetjeneste (se kapittel 4; Winnæss et al., 2020)

Kritisk forskning, enten den klassifiseres som grunnforskning eller anvendt forskning, bidrar hovedsakelig med nye perspektiver, tenkemåter og spørsmål framfor svar på ulike styringsutfordringer. En ofte undervurdert side ved politiforskningen er at den kan gjøre politiet selv mer refleksivt (Bowling et al., 2019). Ved å se sin egen rolle og sine egne oppgaver fra utsiden kan politiet bli bedre egnet til å løse nye oppgaver og utfordringer. Som på en rekke andre praksisfelt er det imidlertid behov for mer forskning på hvordan politifolk anvender forskning, enten det er som del av pensum under politiutdanningen eller hvordan den brukes av ansatte i politietaten.

Hva er politivitenskap?

Politivitenskap har som disiplin og begrep det siste tiåret ofte blitt innført i forbindelse med etableringen av høyere politiutdanning. Ved innføringen av masterutdanning ved Politihøgskolen i Oslo i 2006 ble begrepet tatt i bruk. I Danmark valgte man i 2012 betegnelsen master i politivirksomhet, for å fange opp det bredere perspektivet som ligger i polisiær virksomhet

4 Et eksempel er debatten i Politiforum om at Politihøgskolen utdanner sosiologpoliti (Skulstad og Skarpenes, 2013). Kritikken har vært at fag som sosiologi tar for mye tid ved politiutdanningen, tid som skulle vært brukt på andre mer praktiske fag. I dette ligger det også en kritikk av at slike fag er unyttige.